Eduskunnan lakivaliokunta

Lakivaliokunnan kuulemistilaisuus 24.2.2026

Lausunto HE 200/2025 vp Hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain ja Oikeuspalveluvirastosta annetun lain muuttamisesta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kannattaa esitystä. Sovittelupalvelujen hallinnonalan siirto on perusteltu ja tukee sovittelun vahvistamista osana oikeudenhoitoa. Esitys kuvaa kattavasti sovittelutoiminnan pitkäjänteistä kehitystä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla sekä aiemmin esitettyjä organisointivaihtoehtoja.

Aiemmat huolet sovittelulle keskeisten arvojen heikkenemisestä eivät vaikuta tässä siirtomallissa perustelluilta. Oikeuspalveluviraston vuoden 2025 strategia osoittaa sen sitoutumisen oikeusturvapalveluiden tuottamiseen inhimillisesti ja vastuullisesti, mikä on linjassa sovittelun periaatteiden kanssa. Sovittelun tehtävät ja vapaaehtoisten sovittelijoiden rooli säilyvät ennallaan, eikä ydintoimintaan puututa.

Siirron arvioidaan tukevan sovittelun kehittämistä ja sen laajempaa hyödyntämistä rikosten ehkäisyssä ja rikosprosessien tehostamisessa. Lakiin lisättävät kehittämis-, seuranta- ja ohjaustehtävät vahvistavat Oikeuspalveluviraston roolia suhteessa palveluntuottajiin. Kokonaisuutena uudistus on myönteinen, vaikka palvelujen valtiollistamista ei tässä vaiheessa esitetä.

Pykäläkohtaiset huomiot sovittelulaki koskevaan muutosesitykseen

6 §

Esityksen mukaan neuvottelukunnan sääntelyn keventäminen perustuisi viraston ja neuvottelukunnan työnjaon selkiyttämiseen sekä poikkihallinnollisen yhteistyön sujuvoittamiseen. Nykyinen sääntely mahdollistaa jo monimuotoisen yhteistyön, eikä neuvottelukunta ole sen este.

THL katsoo, että sääntelyn keventäminen heikentäisi vakiintunutta ja toimivaa neuvottelukuntamallia ilman taloudellisia tai toiminnallisia perusteita. Nykyisen asettamistavan säilyttäminen turvaisi jatkuvuuden ja vahvistaisi neuvottelukunnan asemaa Oikeuspalveluviraston riippumattomana kumppanina sovittelun kehittämisessä. Neuvottelukuntaa tulisi pikemminkin kehittää avoimemmaksi ja toimintarakenteiltaan vahvemmaksi ottaen esimerkkiä muista neuvottelukunnista, kuten esimerkiksi Lapsiasiainneuvottelukunnasta tai Romaniasian neuvottelukunnasta.

12 §

Esitys ei muuta sovittelutoimistojen tehtäviä tai palveluntuottajille maksettavia korvauksia koskevia säännöksiä. Tämä on perusteltua, koska laajamittaiselle kokonaisuudistukselle ei ole tällä aikataululla edellytyksiä. THL huomauttaa kuitenkin, että korvausten jakoperusteet ovat sidottuja Tilastokeskuksen julkaisemaan rikostilastoon, jonka lakkautusuhasta on ilmoitettu 11.2.2026. Tilaston mahdollinen lakkaaminen aiheuttaisi merkittäviä sovittelulain soveltamisongelmia 12 § osalta, ja tilanne tulisi ottaa lakivaliokunnassa tässä vaiheessa huomioon.

21 §

Lakiin ehdotetut säännökset rikosoikeudellisen virkavastuun soveltamisesta sovittelijoihin vastaavat perustuslakivaliokunnan linjauksia, eikä muutos vaikuta sovittelijoiden tehtäviin tai velvollisuuksiin.

Esitys kuitenkin vahvistaa tulkintaa sovittelijasta julkisen vallan käyttäjänä, sillä sovittelija valvoo sovittelun edellytyksiä ja voi esittää sovittelun keskeyttämistä sovittelutoimistolle.

Ehdotusta olisi tullut täydentää konkreettisilla esimerkeillä virkavastuun soveltamistilanteista, koska muutos edellyttää aiheen sisällyttämistä sovittelijoiden koulutukseen.

Siirtymäsäännöksistä

Hallituksen esitysluonnoksessa olleita siirtymäsäännöksiä on lausuntokierroksen jälkeen täsmennetty. THL kuitenkin katsoo, että poikkeustilannetta kuvaavassa siirtymäsäännöksessä, jossa säädetään THL:n velvollisuudesta huolehtia sovittelun tietojärjestelmän välttämättömästä ylläpidosta, ei ole riittävän tarkkoja perusteita kahden vuoden määräajalle. THL kannattaa edelleen maksimissaan yhden vuoden siirtymäaikaa sillä viraston on mahdotonta varautua poikkeustilanteessakin turvaamaan sovittelun järjestelmän välttämätön ylläpito kaksi vuotta.

Pääjohtaja Mika Salminen

Johtaja Anneli Pouta